

Turóczy Péter

TISZA-VIRÁG

Tragédia két felvonásban

MÁSODIK FELVONÁS

Negyedik rész

Lehár a függöny előtt énekli el az utolsó versszakot, majd a függöny szétnyílik, és ott a Róheim-villa.

Első jelenet

A helyszín a Róheim-villa, 1919. március 21-én kora este. Egy kezdetleges rádió élőben közvetíti a Tanácsköztársaság kikiáltását a Városházáról. Molnár idegesen fel-alá járkal. Lehár magában motyog a sarokban. Herczeg Ferenc időközben elment, a Nábob pedig a háziakkal beszélget egy másik helyiségben.

RÁDIÓ

Az imént tehát Pogány József bejelentette a forradalmi katonatanács és munkástanács csatlakozását a Kun Béla által frissen kikiáltott Tanácsköztársasághoz, mely a kommunista és a szociáldemokrata erők fúziójával jött létre. Ez után Szamuely Tibor emelkedett szólásra: „A hatalom a kezünkben van. Aki azt akarja, hogy visszatérjen a régi uralom, azt kíméletlenül fel kell akasztani. Az ilyenek bele kell harapni a torkába. A magyarországi proletariátus eddigi győzelme nem került különösebb áldozatokba. Most azonban szükség lesz arra, hogy vér ömöljön. A vértől nem kell félni. A vér – acél: erősíti a szívet, erősíti a proletár öklöt. Hatalmassá fog tenni bennünket a vér. A vér lesz az, mely az igazi kommunvilághoz elvezet minket. Mindenütt szaladgálnak, ágálnak az ellenforradalmárok, üssétek le őket! Üssétek agyon ott, ahol találjátok őket! Ha csak egy órára is sikerül felülkerekedni az ellenforradalomnak, nem lesz kíméletes egyetlen proletárral sem. Mielőtt vérébe fojtanak a forradalmat, fojtsátok őket a vérükbe! Csatlakozzatok a proletárdiktatúra ökléhez, a Lenin fiúk csapatához. Ki fogjuk irtani, ha kell az egész burzsoáziát!”

MOLNÁR *(ideges mozdulattal kikapcsolja a rádiót, majd remegő hangon beszél.)*

Elképesztő, komolyan mondom elképesztő! Itt már tényleg nem babra megy a játék Lehár uram! Ha nem kéne ennyire a pénz, már rég leléptem volna. Hát hogy lehet így dolgozni?! Fejezzük be gyorsan a darabot, aztán tűnjünk el innen.

(csöngetnek, Molnár és Lehár is összerándul a félelemtől, Olga remegve nyitja ki az ajtót.)

OLGA

Jó estét kívánok. Kit tisztelek Önben?

DENISE *(ázott esőkabátban áll kinn, a kapucnit az arcába húzva. A mondat végén ezt leveszi)*

Almássy Denise vagyok. Bölöni úr hívására érkeztem, Olga. Már másodszorra érkezem ebbe az átkozott házba forradalmi felfordulás közepette, dacolva a veszéllyel.

(A csöngetésre a hátsó szobából a tolóajtót elhúzva bejön a hallba a Nábob és Róheimné)

OLGA

Te jó Isten, elnézését kérem Denise kisasszony, nem ismertem meg az esős sötétben. *(Denise jelzi, hogy semmi baj, és belép)*

RÓHEIMNÉ *(sikoltva, mikor Denise a fénybe érve láthatóvá válik)*

Denise! Hát újra itt kedvesem?! *(egymás nyakába borulnak)* Azt reméltem szebb napokon láthatjuk majd viszont egymást, de úgy látszik mi csak a halál torkában találkozunk mindig.

NÁBOB *(kezet csókol)*

Hálás vagyok, hogy megtisztel minket Almássy grófnő, és elfogadta a meghívásomat.

DENISE

Az igazság feltárásánál semmi sem fontosabb számomra nagybátyám meggyilkolásával kapcsolatban. Amíg van bennem egy csepp erő, azért fogok dolgozni, hogy ez a gyalázatos orgyilkosság ne merüljön feledésbe. Mivel a merénylet napja még máig is olyan élénken él emlékezetemben, mintha csak tegnap lett volna, így szívesen állok az Önök rendelkezésére. Elhoztam továbbá egy magándetektív jelentését is, akit azzal bíztam meg, hogy a gyilkosok kilétét tárja fel. Mondha-

tom alapos munkát végzett. Tessék. *(átnyújtja Molnárnak)*

MOLNÁR

Nagyon köszönjük grófnő. Molnár Ferenc író vagyok, és a barátommal Lehár Ferenc zeneszerzővel *(Lehárra mutat, aki meghajol)* minket bízott meg Bölöni úr, hogy dolgozzuk fel az Ön nagybátyjának pályáját. Ha jól sejtem Önök *(Róheimné és az újra elpiruló Olga felé fordul)* is szemtanúi voltak a múlt őszi eseményeknek, nagyra értékelném, ha itt maradnának, és segítenének gyorsan befejezni ezt a munkát, amíg még van rá lehetőségünk.

NÁBOB

Remek öltet! Mindazonáltal szeretném figyelmeztetni Önöket, hogy sietnünk kell, felfogadtam egy legényt, aki az utcán figyel, és azt hiszem az események *(a rádió felé bökö)* hatására nem lesz nyugodt éjszakánk. Azt javaslom álljunk neki.

LEHÁR

Én már jóformán kész vagyok, azt hiszem felmegyek a másik helyiségbe kottázni, amíg a hölgyek és urak összerakják az események láncolatát 1918-ban, ami végül ehhez a tragikus eseményhez vezetett. *(a vörös foltra mered)*

MOLNÁR

Rendben. *(Lehár kimegy a tolóajtón kezében a gitárral)* Szeretnék mindenkit megkérni, hogy foglaljon helyet az asztal körül. Vannak már dolgok, amiket sikerült kiderítenem. Csak hogy könnyebben fel tudják venni a fonalat 1918 nyár végén járok a történetben.

(Miközben az asztal körül ülők tovább diskurálnak Lehár felér a karzatra, ahol kottázni kezd. Megjelenik mellette az Újságíró és énekelni kezd (az első és utolsó versszak próza, amit Lehár mond el lemondóan). Közben a színpad többi része elsötétül és átrendezik a bécsi királyi palota várójává.)

Katakлизma

Légy híve rendületlenül
Hazádnak, oh magyar:
Ez éltetőd, s ha elbukál,
Hantjával ez takar.

Ami volt, nincs többé. Véget ért a hosszú XIX. század;
Nem tekint már a munkás mágnását urának,
A paraszt nem engedelmeskedik, egyenlő az úr, s a szolgál,
Felrobbantja a régi rendszert a proletárdiktatúra.

A Nagy háború felszámolta a tradicionális kereteket,
A modern társadalom mindent, s mindenkit bekebelezett.
Két hét alatt elmúlt a rend, mely ezer év alatt jött létre,
Az ember beleborzong e groteszk pillanatok gyönyörűségébe.

Tegnap még meg tudtad mondani, ki vagy, s hová tartozol;
Ma már az sem biztos, hogy élsz, s ha úgy érzik bajt hozol
Fejére a modernség abszurd tákolmányának,
Már halott vagy, mielőtt szólásra nyithatnád a szádat.

A káosz az úr, s gyermekei a demokrácia, s a közöny;
Absztrakt fogalmak kezdenek uralkodni minden kövön, s rögön,
Eszmék lépnek a rend, s a józan ész helyébe,
Szétlövi a kikötőket a hajó, hová édesvízért betérnie kéne.

De óh magyar, a nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élned, halnod kell.

Második jelenet

A helyszín újra a bécsi királyi palota várója 1918. augusztus végén, ahol Tisza éppen várakozik, amikor az újságíró a karzatról odasétál hozzá. A király fogadó szobájában éppen zajlik a koronatanács. Tisza éppen egy jelentésbe burkolózva olvas.

ÚJSÁGÍRÓ

Elnézést kérek pártelnök úr. Zavarhatnám egy percre.

TISZA

Á, Ady úr. Maga mindenhol ott van, ahol valami fontos történik? *(nevet)* Mondja csak bátran, mi-
ben segíthetek?

ÚJSÁGÍRÓ

Köszönöm, tudja, ez a munkám. Szóval arról lenne szó, hogy van egy édes fiatal leány, akibe én reménytelenül beleszerettem, és szeretném feleségül venni. Bár a korkülönbség jelentős köztünk, mégis úgy érzem, hogy ez igaz szerelem. Mindazonáltal az én Csinszkám édesapja, Boncza Miklós képviselő úr nem így gondolja. Tekintettel arra, hogy Boncza úr az Ön Nemzeti Munka Pártjának tagja, abban reménykedem, hogy talán Ön tudna valahogy hatni rá, hogy áldását adja frigyünkre.

TISZA *(viccelve)*

„A szerelem, a szerelem, A szerelem sötét verem”
Akár a maga verse is lehetne, ha megemberelné magát. *(nevet)* De komolyra fordítva a szót, megpróbálok majd beszélni Miklóssal. Ígérni, nem ígérek semmit, mert nehéz ember a Boncza gróf, s nem szívesen változtat a döntésein. Legfeljebb kevésbé vehemensen áll ki az igaza mellett.

ÚJSÁGÍRÓ *(mosolyogva)*

Igazán lekötelez, ígérem cserébe írok valami anakronizmust, hogy örüljön. Mikor ér véget a tanács?

TISZA

Azt hiszem nem sokára. Legalábbis amíg miniszterelnök voltam viszonylag gyorsan mentek a dolgok. De most azt hiszem máshogyan van. Még az is rejtély előttem, hogy miért kértetek ide. Tudja az utóbbi hónapok történései miatt van mit megbeszélni.

ÚJSÁGÍRÓ

A Sixtus levelekkel kapcsolatos fiaskóra gondol, vagy arra, hogy az antant végleg amellel döntött, hogy, ha ők nyernek feldarabolják a Monarchiát?

TISZA

Én a Sixtus levelekre gondoltam. Tudja, magunk közt szólva, a németek helyében én sem nagyon bíznék egy olyan osztrák királyban, aki titokban a hátam mögött különbékét próbál kötni az én területeim kontójára, s még a tetejébe ilyen ügyetlenül is teszi, hogy a francia miniszterelnöknek hála nyilvánosságra kerül az ügy. Szerintem ez lehet most a fő téma. Abból, hogy Buriánt, azt a talpnyalót, visszahelyezték a külügyminiszteri posztra arra következtetek, hogy mostantól tűzön-vízen át követni igyekszünk majd a németeket, örült militáns vállalkozásaikban is, csak hogy bizalmukat visszanyerjük.

Ez a kiugrási kísérlet egy még mélyebbre bukással ért véget. Honnan tudja egyébként, hogy az antant végképp a Monarchia feldarabolása mellett döntött? A nemzetiségi kérdés csak Ausztriának forró, mi köze van ehhez a magyaroknak?

ÚJSÁGÍRÓ

Azt hiszem nagyot téved gróf úr. Az az egyik oka annak, hogy erre a következtetésre jutottam, hogy a Breszt-Litovszki béke alkalmával tanúsított szoros együttműködés a Monarchia és Németország között, majd Burián újra kinevezése, illetve a Romániával kötött durva békeszerződés szétrombolt minden, még addig meglévő hajlandóságot az antantkörökben arra, hogy a háború után a Monarchiát megkülönböztetett bánásmódban részesítsék Németországtól függetlenül. A másik oka pedig az, hogy, amint azt a külföldi lapok megírták, áprilisban Rómában a cseh, szlovák, szlovén, horvát, szerb, lengyel és román képviselők részvételével, és az olasz kormány hivatalos támogatásával, megrendezték az „elnyomott nemzetiségek konferenciáját.”

TISZA

Ez csak handabandázás, én is hallottam róla, de korábban is voltak hasonló kezdeményezések. Az pedig, hogy egyként kezelnek Németországgal csak jó nekünk.

ÚJSÁGÍRÓ *(mosolyogva)*

Irigylem az optimizmusát. Mindazonáltal azok a tények, hogy a nemzetiségi tanács ismét megfo-

galmazta a Monarchia népei felszabadításának programját, és még délszlávok és az olaszok közötti nézeteltérések is elhalványultak, illetve, hogy június elején a szövetséges kormányok bevették háborús céljaik közé a független Csehszlovákia, Lengyelország és Jugoszlávia megteremtését, azt gondolom, hogy aggodalomra adhatnak okot. Ha ez nem lenne elég, akkor Anglia, Franciaország és az USA hivatalosan is elismerte a Cseh Nemzeti Tanácsot.

TISZA

Lárfári. A magam részéről, Magyarország tekintetében az a véleményem, hogy miután sikerült megmenekülnünk az általános választójog Istencsapásától, arra kell csak törekednünk, hogy úgy erősítsük meg az állami ellenőrzést a nemzeti kisebbségek oktatási és felekezeti intézményei felett, hogy ne kövessünk el szükségtelen provokációkat, amik sérthetik az egyébként lojális nem magyar állampolgárok érzékenységét. A németekkel való viszonyról pedig az a véleményem, hogy Magyarországnak olyan kapcsolatra kell törekednie, ami állami szuverenitásunkat, és gazdasági érdekeinket is teljesen kielégíti. Ne legyen már Károlyi gróf, ő agitál mindig a német szövetség ellen.

(Az Újságíró épp válaszra nyitná a száját, amikor kinyílik az ajtó, és elkezdnek kifelé jönni rajta a Tanács tagjai. A király az ajtóból kiszól Tiszának, miközben búcsúzik a távozóktól.)

KÁROLY

Tisza gróf, legyen szíves egy pillanatra. *(Tisza bemegy a király fogadó szobájába.)*

Harmadik jelenet

A helyszín a király fogadó szobája. A király leül az íróasztala mögé, azzal szemben egy-egy széken Burián, Tschirschky és Wekerle ülnek. Tiszát helytel kínálják Burián és Wekerle között.

KÁROLY

Elnézést kérek Tisza gróf, hogy idefárasztottuk, de a Koronatanács holtpontra jutott a délszláv kérdést illetően. Azt javaslom, hogy az egyik *(Tschirschky felé int)* és a másik *(Wekerle felé int)* fél is mondja el érveit. Mivel Hussarek osztrák miniszterelnök úrnak, aki az egyik megoldás szószólója, sajnos el kellett mennie, így Tschirschky német nagykövet urat kértem meg,

hogy képviselje, az egyébként a németek által is osztott véleményt. Burián külügyminiszter úr, megtenné, hogy röviden összefoglalja a problémát Tisza grófnak?

BURIÁN *(fontoskodva)*

Igenis felség! Röviden a lényeg. A Monarchia nemzetiségei az elmúlt időszakban zavarognak mindenfelé az országban. Bécs egykori megbízható támogatóit, a lengyeleket elidegenítette az, hogy a breszt-litovszki békében az elődöm e tisztben, gróf Czernin, hozzájárult Cholm vidékének az új ukrán államhoz való csatolásához. A csehek egyre inkább fogékonyabbá válnak a külföldről Tomas Masaryk és Eduard Benes szervezte szeparatista propagandára, és ugyanez a helyzet a délszlávok esetében is, akiknek emigrációban élő vezetői és a szerb kormány képviselői tavaly megállapodást írtak alá Korfun, melyben lefektették ez eljövendő, általuk jugoszlávnak nevezett, állam alapjait.

Hussarek osztrák miniszterelnök úr, ezen tények megvizsgálása után, arra jutott, hogy minden problémára egyszerre nem lehet megoldást keresni, ezért a figyelmet először a délszláv kérdésre kell összpontosítani, mivel itt remélhető leginkább siker. Itt átadnám a szót Tschirschky nagykövet úrnak.

TSCHIRSCHKY

Köszönöm. Nos Hussarek úr, és a német kormány véleménye szerint a délszláv kérdés megoldására azért lehet esély, mert Bécsnek korábban jó kapcsolatai voltak a horvátokkal és szlovénekkal, amelyek ugyan megromlottak az utóbbi időben, de talán nem helyrehozhatatlanul. Emellett a délszlávok Olaszországgal szembeni ellenséges érzelmei, valamint az olasz expansionista törekvésektől való félelem is a mi kezünkre játszhat. Ezeket a tényezőket kihasználva, a terv az lenne, hogy a Monarchián belül egyesítjük Horvátországot, Szlavóniát, Bosznia-Hercegovinát és Dalmáciát.

WEKERLE

Ami persze, mint Ön is tudja Tisza gróf nem jelent mást, mint a Monarchia trialista átalakítását, ami természetesen elfogadhatatlan Magyarország számára, mely így elvesztené privilégiumait. Az én javaslatom ezért az, hogy egy egységes szláv tömb helyett, Horvátországot és Dalmáciát olvasszuk egybe, Magyarország pedig cserébe *corpus sepa-*

ratumként anektálhassa Bosznia-Hercegovinát. Mint azt mind tudjuk, a szlávok természetszerűleg különállásra hajlanak, szeretnek elkülönülni, ezért a kis államokra való szétagoltság megfelel a szláv karakternek.

TSCHIRSCHKY *(füstölögve)*

Az Ön érvelése pedig a tipikus magyar machinációknak. Nézzék. Ha Önöket annyira zavarja a trialista rendszer, Hussarek úr azt is felvetette, hogy az egyesített szláv területek tartozzanak közvetlenül Magyarországhoz, egy, a dualizmuson belüli, dualista alrendszer keretei között.

WEKERLE *(könnyed optimizmussal)*

És ahogyan azt már elmondtam, ez pedig nem más, mint a trializmus elfogadásának előjátéka, tehát továbbra sem elfogadható. Különben is az egész szituáció legsötétebb része az osztrák belügyi helyzet. Szörnyű az Ausztria területén élő délszlávok felforgató tevékenysége, Magyarországon ez sosem fordulhatna elő. *(Tisza bólogat)*

TSCHIRSCHKY

Mert persze az Önökhöz tartozó Horvátországban, és a közös irányítású Boszniában nem ugyanaz a helyzet... Önöktől bármelyik vak ember tanulhatna éleslátást...

TISZA

Úgy igaz, ahogy a miniszterelnök úr mondja, és bár az annexióval nem értek egyet feltétlenül, de magam is ellene vagyok a trialista átalakításnak, amit feleslegesnek és károsnak...

KÁROLY *(félbeszakítja)*

Köszönöm gróf úr, de nem a véleménye miatt hívtam ide. Az elmúlt három órában már jól kiderült, hogy ez egy meglehetősen meddő vita, és aligha hiszem, hogy Ön a Wekerle miniszterelnök úrétől eltérő szempontokat tudna hozzáadni a kérdéshez *(Tisza széttárja a karját)*. Az ok, amiért idekérettem nem más, mint az, hogy mivel Önök *(a magyarokra mutat)* meglehetősen makacssággal állnak ki egy olyan délszláv helyzetkép mellett, melynek most, 1918 nyár végén, semmi realitása nincsen, ezért megbízom Önt Tisza gróf, hogy szeptember hónap folyamán a délszláv területeken tényfeltáró körutat tegyen, ahová Burián úr is elkíséri, s annak tapasztalataiból építkezve vitatjuk meg majd újra a kérdést. A vitát ezzel a körút végéig lezártnak tekintem. Köszönöm a részvételüket.

TISZA *(megvetően néz Buriánra)*

Köszönöm a bizalmat felség, ígérem nagy buzgalommal fogok eljárni, és a megoldást megkeresni.

(A király elhagyja a termet. Mindenki meglepetten elindul kifelé, Tisza az előtérben még odaszól az újságírónak, aki kérdezni akar valamit.)

Ne most Ady úr! Tíz nap múlva indulok Boszniába! *(el.)*

ÚJSÁGÍRÓ *(maga elé)*

Erre se számított senki. A király valószínűleg nem tudja, hogy ugyanazzal a gondolkodásmóddal nem lehet megoldani egy problémát, ami előidézte azt.

Negyedik jelenet

A helyszín egy katonai tábor Boszniában. Tisza egyenruhájában ül egy íróasztalnál, mellette Burián áll.

TISZA *(döbbenet)*

Be kell hogy valljam neked István, teljes megrökönyödéssel állok a múlt heti horvátországi események előtt. Az általam eddig megbízhatónak tartott lakosság körében tapasztalt zavarodottságot és hűtlenséget egyszerűen felfoghatatlannak tartom. Hogyan történhetett mindez?

BURIÁN *(gúnyosan)*

Biztos, hogy kellőképpen tájékozott voltál korábban?

TISZA

Megvallom neked őszintén, hogy mindazzal, ami az utolsó két esztendő alatt történt, viszonylag keveset törődtem. Megbíztam a bécsi és budapesti vezető személyiségekben. Meg kell azonban mondanom, hogy meglep, hogy milyen kevés figyelmet fordítottak a horvátországi és itteni ügyekre, milyen felületesen ítélték meg a dolgokat, és milyen felelőtlen könnyedséggel vettek mindent tudomásul. *(arcát a kezébe temeti)* Hogyan történhetett meg mindez?

BURIÁN *(megsajnálja)*

Ne csüggedj István, azért nem kizárólag a te vakságodnak köszönhető mindez. Korábban a boszniai szerbek, illetve a horvátok is Magyarországhoz lettek volna lojálisak, csak hát minden felborult amikor a német csapatok meghátrálásra kényszerültek a múlt héten a nyugati fronton, és

az egyesült angol-francia-szerb és olasz haderő offenzívába kezdett a balkánon. Már csak a meggyengült és csüggedt bolgár csapatok állnak velük szemben, s a délszláv vezetők már mind az antant győzelmére apellálnak. A megváltozott katonai helyzet miatt hirtelen minden délszláv a jugoszláv állameszme mögé állt be. Sajnos magam is attól tartok, hogy ez a háború már nem tart soká. Éppen emiatt fölösleges vitába bonyolódnod majd a most érkező boszniai delegációval, mert azt csak ürügyként használják majd szégyenteljes pálfordulásuk megindoklására.

(Tisza csak a fejét rázza. Megmakacsolja magát.)

TISZA *(dühösen)*

Nincs igazad! Nincs igazad! Meg kell nekik mondanom, hogy ők a Monarchia elválaszthatatlan részei, és ez így is marad. Muszáj elhíttetnem velük, hogy ha én így merek beszélni, akkor nem állhatunk még olyan rosszul. Muszáj.

(Burián szánakozó mosollyal ingatja a fejét, mikor belép a sátorba a három katona ruhás boszniai szerb és horvát képviselő, akikben Tisza a korábbi katonáira ismer.)

TISZA *(elképedve, haragtól reszkető hangon)*

Hát ti mit kerestek itt fiúk?! Miért nem vagytok az egységgel a fronton?

KATONA 1

Tavaly óta sok minden történt ezredes úr. Mi már nem kívánunk többé egy elnyomó Monarchiáért harcolni, hanem...

TISZA *(félbeszakítja)*

Dezertőrök! Árulók! Ennek hadbíróság lesz a vége!

KATONA 3

Mi csak azért jöttünk, hogy átnyújtsuk ezt a memorandumot, amiben hangsúlyozzuk a délszlávok egységét, az önrendelkezésre való jogot, és azt az elvet, hogy a délszláv kérdést csak a maga teljeségében lehet megoldani.

KATONA 2

Visszautasítjuk a Bosznia-Hercegovina annektálására vonatkozó magyar terveket! *(egy dokumentumot nyújt Tisza felé.)*

TISZA *(a hangja remeg a haragtól, lassan feláll a székeből, úgy beszél.)*

Életemben már sok politikai tapintatlanságot ta-

pasztaltam, de ilyen arcátlan kihívást, a belátásnak és hazafiatlanságnak ilyen hiányát még soha nem tapasztaltam meg. *(átveszi a dokumentumot és darabokra tépi miközben beszél.)* Hát mit gondolnak maguk?! Magyarország szétesésére számítanak?! Lehet, hogy Magyarország egyszer szétesik, de ma még elég erős ahhoz, hogy ellenségeit összezúzza, mielőtt maga is elpusztulna! *(az utolsó szavaknál még jobban megemeli a hangját és öklével az asztalra csap.)* Bízom magukban, azt hittem bajtársak vagyunk, és egyek a haza szolgálatában. Összefacsarodik a szívem, hogy ekkora árulást kell átélnem. *(a katonák a földet nézik.)*

De tudják mit! Nem azért jöttem én ide, hogy ezt a sok butaságot meghallgassam! *(újra az asztalra csap.)*

KATONA 1 *(lemondóan)*

Hajdemo! *(a katonák sarkon fordulnak és szó nélkül otthagyják az őrjögő Tiszát.)*

TISZA *(üvöltve)*

Menjenek csak árulók! Jobb is!

BURIÁN *(egy rövid csend után szólal meg)*

Ezt most miért kellett?

TISZA

Ezek a katonák az ezredemben szolgáltak. Hát mi van itt?! Hát mi történik ebben az országban? Tényleg itt a vég?

(belép a Rikkancs, aki most éppen küldönc. Egy levelet nyújt át Tiszának, majd Tisza és Burián kimennek a színpadról, ahová bejön Károlyi és Andrássy. A Rikkancs közben tesz egy kört a színpadon, majd Andrássy előszobájában leül várakozni, hogy átadhassa a levelet neki is.)

Ötödik jelenet

A helyszín Andrássy vadászháza. Károlyi és Andrássy éppen az asztal mellett beszélgetnek borozgatva, mikor a Rikkancs odaér. A háttérben lévő kandallóban lobog a tűz.

ANDRÁSSY *(egy újságot forgat a kezében)*

Borzasztó ilyen több napos késéssel olvasni az újságokat. Lehet, hogy ezek a dolgok, amiket olvasunk már nem is úgy vannak, ahogyan mi hisszük. A hadi helyzet is inkább percről-percre, mint napról napra változik. Abban mindenestre biztos va-

gyok, hogy az antant piavei áttörése utáni német visszavonulás csak stratégiai jellegű, s ha nem előbb, akkor utóbb valahol meg fog majd állni. *(ledobja az újságot az asztalra.)*

KÁROLYI

Minden tisztelem a tied kedves após uram, de úgy gondolom, hogy amit látunk, az nem más, mint a vég kezdete. Az új világ pedig, bármekkora fájdalom is ez neked, a wilsoni elvek mentén fog újraszerveződni.

ANDRÁSSY *(iszik egy kortyot)*

Ha ez megtörténne, akkor én visszavonulok a magánéletbe. Egy ilyen világban én nem akarnám „a közt” szolgálni. De nincs vész, hisz a világ leg-erősebb állama, Németország a szövetségesünk, hála apámnak idősebb gróf Andrássy Gyulának.

KÁROLYI *(kicsit feszengve)*

Ne haragudjon meg érte kedves apósom, de míg a felmenőink dicsősége a német szövetség megkötése volt, addig az a meggyőződésem, hogy a mi nemzedékünk nagy tette az lenne, ha különbékét kötnénk, vagy felbontanánk a németekkel kötött szövetségünket.

ANDRÁSSY

Tudod mi az én mottóm Mihály? Inkább becsülettel meghalni, mint becsület nélkül élni. Ebben a kérdésben is ehhez tartom magam.

KÁROLYI

Azt hiszem, számomra a becsület egészen mást jelent...

(Belép a Rikkancs a szobába.)

RIKKANCS

Levelet hoztam ifjabb gróf Andrássy Gyulának. Elnézést, hogy csak most értem ide, két nappal később, de a nagy sár miatt lehetetlen volt feljutni ehhez a vadászházhoz. *(Átnyújtja a levelet Andrássynak.)*

ANDRÁSSY

Én vagyok Andrássy gróf, köszönöm. Most elme-
het. *(Rikkancs el. Andrássy felbontja a levelet, majd elsápad, és szinte lebénul. Kiesik a kezéből a levél, amit Károlyi vesz fel a földről, és hangoosan felolvassa.)*

KÁROLYI

Kedves Andrássy gróf! Tájékoztatni szeretném arról, hogy ma, 1918. szeptember 25-én az antant

csapatai áttörték a bolgár frontot, és a bolgár hadsereg békéért folyamodott ellenségeinkhez. Arra kérem Önt, gróf úr, hogy mint a kormánypártok vezére, haladéktalanul utazzon vissza vadász kirándulásáról Budapestre, mert a német Koronatanács hamarosan összeül, és értesüléseink szerint Németország is a béke kérését fontolgatja. Mint azt Ön is bizonyára tudja, ez azt jelenti, hogy a Monarchia is békét fog kérni, még hozzá Németországhoz hasonlóan a wilsoni tizennégy pont alapján.

Kérem, hogy amint kézhez veszi leveletem induljon. Üdvözlettel: Wekerle Sándor miniszterelnök s.k.

(Kínos csend.)

ANDRÁSSY

Tudod Mihály, nagyra értékelem, hogy nem vágod a fejemhez most azt, hogy „én megmondtam.”

KÁROLYI

Biztosíthatlak, hogy ez semmi elégtételt nem jelentene nekem, hisz engem is épp úgy lesújt a hír, mint téged, csak épp engem nem ért váratlanul.

ANDRÁSSY

Azt hiszem fiam, hogy most már el kell ismernem, hogy igazad volt, s mi éppen úgy vakok voltunk, mint Tisza István. Most, hogy a győzelem minden reménye elveszett, percet sem vesztegetve békét kell kötnünk az antanttal. Ha ugyan van még valami, amit felajánlhatunk nekik, területi épségünkért cserébe, hiszen a wilsoni pontok közül a 10. feketén-fehéren követeli a Monarchia népeinek autonóm fejlődését. Éppen emiatt, azt hiszem, hogy ezt a békét már nem nekem, vagy barátaimnak kell kérnünk, hanem a ti nemzedéketeknek Mihály. Én a magam részéről visszavonulok e perctől teljesen a politikától. Minden, amiben hittem, amit ismertem, és amiért küzdöttem, az elmúlt öt perc leforgása alatt vált semmivé. *(letaglózva maga elé mered.)*

KÁROLYI

E nagy bajban is örömmel tölt el, hogy kész vagy végre engedni, s veled együtt az egész konzervatív Magyarország felismerte helyzetünk valódi mibenlétét. Mindazonáltal úgy vélem, hogy indulnod kellene, s veled megyek én is, hogy pártom élén várhassam a fordulatokat. Talán végre kinevez engem a király miniszterelnökké, s meg tudom oldani a nemzetiségi feszültséget Jászi professzor

keleti Svájc koncepciója alapján, ezzel megtartva az ország egységét, még ha föderalizált formában is.

Erősen hiszem, hogy Magyarország progresszív átalakításával az ország megmenekülhet a győztesek bosszúvágya elől, és egy demokratikus és társadalmi tekintetben igazságos rendszer keretei között fennmaradhat Nagy-Magyarország. *(Eltökélten.)* Talán eljön az én időm, és a Tisza István fémjelezte korszakot végre végleg lezárhatom. *(Andrássy enerváltan bólint, és mind a ketten elindulnak.)*

Hatodik jelenet

Helyszín a Nemzeti Kaszinó. Mikor Andrássy belép Tisza és Apponyi már ott vannak és zibbadt enerváltsággal beszélgetnek.

TISZA

...szégyen, hogy ez az arcátlanság megeshetett velem Boszniában. Vérlezítő. Aztán bolgár megadás, német, majd osztrák-magyar békekérés a wilsoni tizennégy pontra hivatkozva. Csak úgy sorjáznak a rossz hírek. *(belép Andrássy)*

APPONYI

Szervusz Gyula. Hallottad a híreket? *(Andrássy enerváltan bólint, és ő is leroskad egy fotelbe.)*

TISZA *(elvarázsolt állapotban van, maga elé mered és egy szivarvágóval játszik a kezében.)*

Tudjátok, ezek az események mélyen megrendítettek. Mindaz, amire egész életemet és politikámat alapoztam, apró darabokra tört, és csak a magát áltató világ kontúrjai maradtak továbbra is láthatóak.

ANDRÁSSY

Annyira megingathatatlanul hittünk a magyar status quo sérthetlenségében, hogy most képtelenek vagyunk alternatívát elképzelni, s a kompromisszumkötéshez már kései az óra.

APPONYI *(bólogat)*

A mai realitások, és ez a hit összeegyeztethetetlen számomra. Talán ez okozza ezt az értetlen zibbadtságot, ami erőt vett rajtunk...

TISZA

Tudod, Gyula, töprengéseim közepette arra jutottam, hogy minket kevesebb dolog választ el egymástól, mint ahány érdek összeköt. Mindketten

hisszük azt, hogy fontos a Németországgal való jó kapcsolatok fenntartása, és ha jól sejtem te is úgy idegenkedsz Károlyi Mihálytól, és attól, ahogyan ezt a zavaros helyzetet önös célokra használja fel, ahogy magam is.

ANDRÁSSY *(felcsillan a szeme)*

Tudod, ez valóban így van. Sőt, ha jól sejtem Burián külügyminiszterrel is mindketten elégedetlenek vagyunk. Beszélgethetnénk a pártjaink fűzőjéről.

TISZA *(élénkebben)*

Ebben van valami. Az a véleményem, hogy te sokkal jobb külügyminiszter lennél, mint ez az áruló Burián, aki egyszerre beismeri és tagadja is a válság létezését. Meg is mondtam neki a napokban, hogy külpolitikája elfogadhatatlan számomra, mindenekelőtt azért, mert még mindig kimérák után nyargal, beleértve ebbe olyan képtelenségeket is, mint az osztrák-lengyel terveket a trializmusról.

(Andrássy és Apponyi bólogatnak.) Pedig nyilvánvaló, hogy ez elidegeníti tőlünk Németországot, amellyel pedig meg kell őrizni a jó kapcsolatokat, mivel Magyarország életbevágó érdekeinek szüksége van a német támogatásra az elkövetkezendő béketárgyalások során. Meg is mondtam Buriánnak, hogy aktívan keresem az utódát, és téged talállak rá a legalkalmasabb jelöltnek.

ANDRÁSSY *(élénken)*

Magam is így gondolom. Mindig mondom, ennek a szerencsétlen vejemnek, Károlyinak is megmondtam, hogy a német kapcsolatok a legeslegfontosabbak számunkra most.

(nyílik az ajtó, és sietősen belép Wekerle egy papírral a kezében.)

WEKERLE

Most jövök IV. Károly királytól, most adta ki ezt a manifesztumot. Figyeljete: *(felolvasásba kezd, a szöveg előre haladtával Tisza, Andrássy és Apponyi egyre ingerültebb lesz, és fel-alá kezd járkálni.)*

„Hűséges osztrák népeimhez!

A világháború iszonyatos küzdelme meggátolta eddig a béke munkáját. A hősiesség és a hűség, valamint a nélkülözések áldozatkész elviselése dicsőségesen védelmezték a hazát a súlyos időkben. De a háború súlyos áldozatokat kívánt tőlünk, így

megérdemljük a tisztességes békét, amely Isten segítségével már a küszöbön van. Most tehát haladéktalanul meg kell kezdenünk Ausztria újjáépítését természetes, tehát megbízható alapon. Elhatároztam, hogy ezt a munkát népeim szabad közreműködésével azoknak az alapelveknek a szellemében végzem el, amelyeket a szövetséges uralkodók békejavaslatukban magukévá tettek.

Ausztria – népeinek akaratából – szövetséges állammá alakul át, amelyben minden néptörzs saját, külön állami közösséget alkot letelepedési területén. Ez az új alakulás, amely a magyar szent korona országainak integritását semmi tekintetben nem érinti, minden nemzeti külön államnak biztosítja önállóságát. A népeket, amelyek önrendelkezési jogán az új birodalom felépül, felhívom, hogy nemzeti tanácsaik útján vegyenek részt a nagy munkában, s hogy ezek a nemzeti tanácsok, amelyeket minden nemzet reichstagbeli képviselőiből alkot, a népek érdekeit egymással szemben és a kormánnyal való érintkezésben érvényre juttassák. Kívánom, hogy hazánk a benne egyesült nemzetek egyesítésétől megszilárdítva, mint szabad népek szövetsége kerüljön ki a háború viharából. A Mindenható áldása legyen munkánkon, hogy a béke nagy műve, amelyet megépítünk, valamennyi népünknek szerencsét hozzon! Károly s.k.”

Mit szóltok? Alig tudtam rávenni a királyt arra is, hogy a Magyarországgal kapcsolatos kitélet beleírja. Most megy nyomdába, nem sokára mindenki olvassa majd.

TISZA *(lesújtva, de idegesen)*

Nos, azt hiszem, hogy mindannyiunk szívéből beszélek, ha azt mondom, hogy ez a manifesztum lerombolja azokat az alapokat, amire az 1867-es kiegyezést felépítettük. Ha pedig ez így van, akkor a dualizmus fenntarthatatlanná válik, következésképpen a magyar hazafiak feladata az lesz, hogy megőrizték az ország ezeréves függetlenségét, és biztosítsák a magyar nemzet jogainak és érdekeinek érvényesítését. A mai parlamenti ülésen haladéktalanul el kell fogadnunk tehát a kormánynak azt a döntését, hogy az uralkodó közösségén alapuló perszonálunió alkotmányos kapcsán kívül Magyarország megszakít minden Ausztriához fűződő köteléket.

ANDRÁSSY *(kicsit meghatódva)*

Nem gondoltam, hogy egyszer ezt a te szádból fogom hallani István, aki magad voltál egész életedben az osztrák-magyar közösség eszméjének megtestesülése, és életed szilárd pontja a dualizmushoz körömszakadtáig való ragaszkodás volt. Mindazonáltal örülök, hogy végre egy térfélen játszunk, és igen, szívéből beszéltél.

APPONYI

Ugyan már Gyula, te is ugyanolyan jól tudod, mint bármelyikünk, hogy az 1867-es kiegyezés minden magyar, akár 67-es, akár 48-as, számára mindig is egy olyan szerződést jelentett csak, amely érvényét addig őrzi, míg az egyik fél fel nem mondja azt. Nyilvánvaló, hogy Ausztria ezzel a föderatív átszervezéssel most felmondta ezt a szerződést, így számunkra a dualizmus e percben teljesen megsemmisült.

TISZA

Valóban így van Apponyi uram. Ez az Ausztria, már nem az az Ausztria, amellyel korábban mi a dualizmus talaján kapcsolatban álltunk. Egyébként pedig a függetlenség helyeslése nem hinném, hogy a részemről pálfordulás lenne, sokkal inkább a Deák Ferenctől örökölt álláspont logikus következménye, és kiterjesztése. Mindazonáltal nem örülök maradéktalanul ennek a függetlenségnek, mivel a magyarság jövőjéért érzett félelmeimet eddig az Ausztriával való szövetség volt hivatott enyhíteni. A Monarchia Magyarország számos ellenségét foglalja magában, akik, ha Magyarország különválna, szabad kezet kapnak. Ha Magyarország független lesz, mint ahogy látjuk, hogy az lesz, a csehek és délszlávok még erőteljesebben hangoztatják követeléseiket. Imádkozom Istenhez, hogy a magyarok elég erősek legyenek ahhoz, hogy hosszú távon ellent tudjanak állni Magyarország ellenségei koncentrált támadásának.

WEKERLE

A teljes függetlenség deklarálásával talán kedvezőbb bánásmódot harcolhatunk ki a béketárgyalásokon. Hivatkozhatunk rá, hogy mi is elnyomott nemzetiség vagyunk, és a wilsoni 10. pont ránk is érvényes. Burián külügyminiszter úr már el is küldte a jegyzéket az Egyesült Államokba erről.

ANDRÁSSY

Badarság. A manifesztum léte már önmagában is elegendő indok arra, hogy a dualizmust fel-

bontsuk. A békét mindazonáltal együtt jobban köthetjük meg, mint külön. Károlyi akar mindenáron különbékét, nevetséges.

APPONYI

Kezdődik a parlamenti ülés, azt javaslom fáradjunk át.

(lesújtottan elindulnak a parlamentbe.)

Hetedik jelenet

A helyszín a parlament ülésterme. Éppen Károlyi beszél, miután Wekerle bejelentette a dualizmus felszámolását.

KÁROLYI *(folyamatos közbekiabálások, hazaárulások. A hívei azt kiabálják „Igenis antant barátok vagyunk”, ami miatt egyiküket kidobják a teremből.)*

...Miniszterelnök úr, Ön már sok mindent ígért, amit nem tartott meg. A perszónalunió előkészítése helyett rögtöni rendszabályokat követelünk, amelyek kapcsán feltétlen számvetésre van szükség a német orientációs politika hajótörésével kapcsolatban, mert bűn volna a háborún felül még a békét is elveszíteni. A német orientáció miatt kénytelen a demokratikus ellenzék az Ön kormányát közönséges bűnösnek nyilvánítani, amelyet a nemzet azért, hogy idáig jutottunk, a vádlottak padjára fog ültetni, ha igazságosabb idők jönnek végre el. Követeljük Magyarország önállósítását, a fennálló érdekközösségek feladásával való rögtöni békekötést, és a magyar alakulatoknak a határok védelmére való hazahozatalát. Szeretném megkérdezni, hogy meddig húzzuk még ezt a háborút, amit már úgyis elveszítettünk. Kérem, hogy vagy Ön, vagy az ország valódi irányítója Tisza István gróf válaszoljon nekem, és a magyar népnek, hogy meddig kell még a semmiért nélkülöznünk és szenvednünk! Köszönöm a figyelmet.

ELNÖK

Tisza István gróf jelezte, hogy válaszolni szeretne Károlyi képviselő úr felszólalására. Öné a szó képviselő úr!

TISZA *(megroppant, de tiszta hangon beszél. Közbeszólások és éljenzés is folyamatosan.)*

Tisztelt ház! Zűrzavaros időköt élünk. Azt hiszem, hogy ma már az ország érdekében cselekszünk, ha bizonyos kérdéseket tisztába hozunk, azzal a lelki nyugalommal, amelyet a magyar nemzetnek a mai

súlyos időkben tanúsítania kell, és tisztába hozzuk azzal a szándékkal, hogy elhárítsuk a nemzet útjából mindazokat a félreértéseket, amelyek a magyar nemzeti pozíciót elhomályosítják és gyengítik.

Az általam elmondandók először röviden arra a nagy horderejű nyilatkozatra vonatkoznak, amelyet a miniszterelnök úr szájából hallottunk. A dualizmusnak vége, és a közös király személyén alapuló perszónalunió az az alap, amire Ausztria és Magyarország független államokként a jövőben helyezkedik egymással szemben. Én a magam részéről ehhez csak azt fűzném hozzá, hogy természetesen nekünk a perszónalunió jelszavával játékot űznünk nem szabad. A perszónalunióknak tehát magában kell foglalnia a hadsereg teljes külön választását, és magában kell foglalnia a magyar nemzetnek a külképviselethez való külön jogát is. És ami különösen ennek a nagy horderejű elvnek a remélhetőleg küszöbön álló béketárgyalásoknál való megvalósítását illeti, nézetem szerint abban az átmeneti állapotban is, amelyben a béketárgyaláskor leszünk, feltétlenül gondoskodni kell arról, hogy a magyar nemzet érdekei a béketárgyalásnál megfelelő pozícióval és felhatalmazással bíró megfelelő magyar ember által képviseltesenek.

Most pedig, ha megengedik áttérnék a másik kérdésre, amely nézetem szerint lelki nyugalomunknak és higgadtságunknak fenntartását és az erőik egyesítését éppen oly parancsolólag megkívánja, ez pedig a háború befejezésének a kérdése.

Tisztelt ház! Én nem akarok semmiféle szemfényvesztő játékot űzni a szavakkal. Én elismerem azt, amit gróf Károlyi Mihály képviselő úr az imént mondott, hogy ezt a háborút elvesztettük. Elvesztettük, de nem abban az értelemben, hogy ne tudnánk még tovább is szívós és hősiességű védekezést kifejezni; hogy ne tudnánk az ellenségnek a végleges győzelmet nagyon drágává tenni. Ennek ellenére igenis elvesztettük abban az értelemben, hogy az erőviszonyok beállott eltolódásánál fogva a háború megnyerésére többé reményünk nem lehet, és hogy ennek folytán keresnünk kell a békét oly feltételek mellett, amelyeket ilyen viszonyok között ellenségeink elfogadnak. Ennek folytán csak helyeselhetem azt, hogy német szövetségeseinkkel együtt a Wilsonféle 14 pont és az azokhoz függesztett ismert pontok alapján ajánlottuk fel a békét ellenségeinknek.

Mivel a háborúba való belépést a hódító, agresszív, autokrata Oroszbirodalom törekvései ellen való védekezés szüksége indokolta számunkra, mely veszély a háború folyamán megszűnt, vehetjük úgy, hogy hála az Egek Urának, a legnagyobb veszedelemtől sikerült megmenekülnünk.

Most, Tisztelt ház, feladatunk az, hogy azt a békét amelyet a Wilson-féle 14 pont alapján meg akarunk kötni, lehetőleg előnyössé alakítsuk a magyar nemzetre nézve. Hozzá kell még tennem az előbb elmondottakhoz – mert ezzel nemcsak magamnak, de igazán azt hiszem, a magyar nemzet jó hírvének is tartozom –, hogy mindaz, amit külpolitikánk újabb orientációjáról mondtam, abszolúte nem foglalhat és nem foglal magában semmiféle hűtlenséget német szövetségünkkel szemben.

Tisztelt Ház! Én az erős, hatalmas, tiszteletreméltó ellenfelet látom a nyugati hatalmakban. És abban a meggyőződésben vagyok, hogy a magyar nemzet is mindent elkövetett arra, hogy kiérdemelje ellenségeink tiszteletét és megbecsülését, mindent elkövetett elsősorban hősiessége által, de azáltal is, hogy ebben a háborúban nem volt nemzet, amely a maga élet-halálharcát – pedig a miénk az volt, mert a mi életünkre törtek– oly kevés gyűlölködéssel és olyan lovagiasan vívta volna meg, mint a magyar. Kötelességünk tehát a győztes hatalmaknak bemutatni, hogy mi nem vagyunk agresszorok, és a nemzetiségek elnyomói. Azt hiszem, ennek a kötelességnek teljesítésében kellene egyesülnünk, és higgyék el a képviselő urak, nem járnak helyes úton, ha ehelyett ma is a gyűlölség szavára hallgatva politikai ellenfeleik magatartását befeketíteni igyekeznek, nem gondolva meg, hogy ezzel a nemzet létérdekeit sebzik meg. Éppen ezért javaslom azt, hogy most ne dobjuk bele vitáinkba a választójog kérdését, ne dobjunk bele oly kérdést, amely széthúzást szül. Ezeket minden polemikus él nélkül és minden személyi momentum teljes háttérbe szorításával elmondani a mai ünnepélyes pillanatban kötelességemnek tartottam. Nehéz helyzetekben szembe kell nézni az igazsággal, annak elhallgatása ugyanolyan súlyos következményekkel járhat, mint a pánikkeltés. A válaszom tehát az Károlyi gróf, amit már elmondtam: Ezt a háborút elvesztettük. Köszönöm a figyelmüket!

ELNÖK

Károlyi grófnak van lehetősége egy rövid viszontválaszra. Tessék képviselő úr!

KÁROLYI

Tisztelt Ház! Én teljesen ellentétes nézetet kell hogy valljak a választójog jelentőségével kapcsolatban, mint amiről Tisza gróf az imént beszélt, komolyan félreértve a problémát. Igenis, éppen a fődolog az, hogy demokráciát teremtsünk. S itt nem is lehet egyesülnie azoknak, akiket a demokrácia nem egyesíthet, olyanoknak egyesülése egyenesen káros hatással lenne a béke ügyére.

Egyenesen károsan hatna az antantra, hogyha mi egyesülünk a reakciónak képviselőivel, ha mi egyesülünk azokkal, akiknek egész működése évtizedek óta nem volt más és nem merült ki másban, mint lépten-nyomon a demokratikus fejlődés megakasztásában. Ezért lehetetlen az, amit Tisza gróf kért. Csak azon erők egyesülése lehetséges, akik már ráléptek egy teljesen új politika, egy abszolút új orientáció terére, amelyet gróf Tisza István is elismer, s amely szakít az eddigi német kurzussal. De egyesülnie csak azoknak lehet, akik abszolúte magukévá tesznek egy oly radikális, demokratikus kurzust, amelynek kifejezetten erős szociális tartalma is van. *(szúrós szemmel Tiszára néz, és rámutat.)* Tisza gróf, mi sohasem fogunk egy hajóban evezni! Köszönöm a szót.

ELNÖK

Burián István távozó külügyminiszter úr szeretne bejelenteni valamit. Parancsoljon Burián úr!

BURIÁN *(fagyos, hivatalos hangon.)*

Köszönöm a szót. Tisztelt Ház! Mint azt bizonyára tudják, ma utoljára töltöm be a Monarchia külügyminiszteri hivatalát. Bejelenteni valóm rövid, de annál fontosabb. Ma kaptam kézhez Wilson elnök úr válaszát békekérésünkre, melyben a 14 pont alapjára helyezkedtünk. Nos, az Egyesült Államok elnöke a Csehszlovák Nemzeti Tanácsot szövetséges hadviselő félnek ismerte el, és hitet tett a jugoszlávok önrendelkezési joga mellett is. Ezen felül tudomásunkra hozta, hogy idézem: „nem áll többé módjában a béke alapjaként pusztán autonómiát elfogadni az Osztrák-Magyar Monarchia népeinek a számára, és ragaszkodnia kell annak kinyilvánításához, hogy nem ő, hanem csak maguk ezek a népek ítélik meg, hogy az osztrák-magyar kormány részéről milyen intézke-

dések elégíthetik ki törekvéseiket, jogfogalmaikat, és a nemzetek családjának tagjaiként sorsukról alkotott elképzeléseiket.” A magam részéről nem kommentálnám az elmondottakat, csak annyit fűznék hozzá, hogy a Monarchia mind katonailag, mind gazdaságilag kimerült, s lassan már több a hadiszökevény, mint a frontkatona. Azt hiszem, bár a harcok még folynak, Tisza gróf iménti szerencsétlen kijelentése, illetve a királyi manifesztum híre végképp felgyorsítja a hadsereg szétesését, melynek nemzetiségi tagjait a Wilson levél menti fel a szolgálat alól. Döntsenek belátásuk szerint. Az Úristen legyen irgalmas hozzánk. Köszönöm a figyelmet.

ELNÖK *(általános zaj és kibontakozó káosz közepette.)*

A miniszterelnök szeretne bejelenteni valamit. Parancsoljon.

WEKERLE

Mindezek után, úgy hiszem nem lesz meglepő a mondanivalóm. Benyújtottam a magam és egész kormányom lemondását a királynak. Kívánom, hogy bölcs vezető kezébe kerüljön a hatalom.

Köszönöm a figyelmet.

(Az utolsó mondatok alatt Károlyi kisiet a terem-ből. Általános káosz tör ki, rohangálnak a képviselők, üvöltöznek, az elnök csönget és kiabál de nem hallatszik. Csak Tisza marad a helyén ülve a terem közepén összeomolva. Maga elé mondja, szinte csak tátogja: „Mit tettem?!” Elsötétül a színpad, majd a Károlyi palotaként világosodik ki újra.)

Nyolcadik jelenet

A helyszín a Károlyi palota 1918. október 30-án reggel. Előszobából nyílik Károlyi dolgozószobája, ahol íróasztal, kanapé, könyvespolcok találhatóak. A falon egy Lenin kép van. Károlyi éppen a kanapén alszik. Kopognak az ajtón, amit Kéri Pál, Károlyi titkára nyit ki.

KÉRI

Mit keresel itt Imre? Nem ez volt megbeszélve.

CSERNYÁK

Minden készen áll Kéri úr. Most már muszáj találkoznom vele. Előkészítettünk mindent, ahogy megbeszéltük. De szerintem ma kéne. Alkalmas a lélektani pillanat.

KÉRI *(megragadja a befelé induló Csernyákot)*

Még alszik. Várj, majd én felébresztem, mégis csak én a személyi titkára vagyok, te pedig egy ismeretlen katona.

CSERNYÁK *(felháborodva)*

A Katonatanács elnöke vagyok.

(Kéri legyint, és felébreszti Károlyit.)

KÉRI

Jó reggelt Mihály! Elnézést, hogy felkeltettelek, de valami Csernyák százados van itt, és mindenáron a Nemzeti Tanács elnökével akar beszélni.

KÁROLYI *(megdörzsöli a szemét, és mivel ruhában aludt, megigazítja magát.)*

Hát az én lennék. Ön is fel kíván esküdni a független Magyarország vezető testületére? Vagy valami más miatt jött?

CSERNYÁK

Elnézést, hogy felkeltettem uram, Csernyák Imre vagyok, a frissen alakult Katonatanács elnöke. Mi tömörítjük a forradalmi katonaságot. Mi vagyunk a forradalom operatív törzse.

KÁROLYI

Értem. Tudja, mikor az utolsó parlamenti ülés után megalakítottuk a Nemzeti Tanácsot, hogy a széteső Monarchiában Magyarország önrendelkezését biztosítsa, magam is gondoltam egy effélére. Maga ismerős nekem. Nem találkoztunk mi már valahol?

CSERNYÁK

Annál az egységnél szolgáltam, ahol 1914-ben látogatást tett. Ott beszélgettünk hosszabban az Ön eszméiről, amik nagy hatást gyakoroltak rám, és amikor tavaly télen dezertáltam, rögtön tudtam, hogy a forradalom már közel van, és nekem azt kell szolgálnom.

KÁROLYI

Hát persze, emlékszem. Meg is jegyeztem, hogy milyen éles eszű fiúk vannak a hadseregben. Jó újra látni magát Csernyák. Mi járatban van?

KÉRI *(Csernyák már nyitná a száját, hogy válaszoljon, de Kéri nem hagyja szóhoz jutni.)*

Azt akarja közölni, hogy a katonák el akarják foglalni az összes középületet, meg akarják szállni Budapestet, és követelni akarják a te miniszterelnökké való kinevezésedet.

CSERNYÁK *(lesújtottan bólint az elmondottakra.)*
A monitorok matrózai a Dunán készen állnak, hogy tűz alá vegyék a főhercegi palotát.

KÁROLYI *(elgondolkozva)*

Hm. Pali te mit gondolsz? Eljött a forradalom ideje?

KÉRI

Az utóbbi két hétben folyamatos tömegmegmozdulások vannak a városban. A minapi lánchídi csata, valamint Andrassy külügyminiszter különbéke ajánlata, amivel felszámolta a német szövetséget és feladta Magyarország területi integritását, mind-mind arra mutat, hogy nekünk áll a zászló. A Nemzeti Tanács mellett áll a rendőrség, a hadsereg tisztjei és jó néhány alakulata, a postások, a vasutasok, a kereskedők, a kisiparosok, a felfegyverzett munkásság, és a polgárság nagy része is. Azt hiszem egy ilyen akcióval könnyen ki lehetne kényszeríteni, hogy kinevezzenek végre miniszterelnökké, s megalakuljon a köztársaság.

KÁROLYI

Ez valóban igaz. Talán tényleg eljött a lélektani pillanat, mikor megsemmisítő csapást mérhetünk az elavult Tisza István Magyarországra. Ha Ausztriában elismerték a nemzeti tanácsokat, akkor Magyarországnak miért kéne továbbra is Európa legmaradibb uralkodó osztályának kormányzata alatt élnie?! A király ejtett engem Bécsben a múlt héten, hát most én ejtem a királyt. Miniszterelnök leszek, és végre beteljesítem a sorsomat. Csernyák százados. A Nemzeti Tanács független az Ön által vezetett Katonatanácstól, így nem utasíthatom Önt, pusztán csak annyit mondhatok, hogy tegye, amit tennie kell. A többit meg majd Pali *(Kérire bök a fejével)* elmondja.

CSERNYÁK

Nem fog csalódnai bennem Károlyi gróf. Minden elő van készítve. Holnap 1918.október 31-ének reggelén már Ön lesz Magyarország miniszterelnöke.

KÁROLYI

A forradalom hálás lesz Önnek. Vizsontlátásra. *(leül az íróasztalához, Kéri pedig kikíséri Csernyákot.)*

KÉRI

Pontosan azt kell tenned, amit mondtam neked.

Nem hibázhattok. Összeállítottad már a kiiktatandók listáját?

CSERNYÁK

Nagyjából igen. Gondolom nem lep meg, hogy ki áll az első helyen. *(nevet)*

KÉRI

Ez komoly dolog. Egy esetleges reakció csíráit is el kell fojtanunk. Megvannak az embereid?

CSERNYÁK

Meg-meg. Összeszedtem egy rakás gátlástalan matrózt meg szökött katonát, és meggyőztem őket, hogy ez a forradalom érdeke, úgyhogy nem is kérnek sokat. Az eligazítás mikor és hol lesz?

KÉRI

Holnap kora délután gyertek a Nemzeti Tanács főhadiszállására, az Astoria hotelbe. Ott mindent elmondok, percre pontosan megvan az egész terv.

CSERNYÁK

Rendben. Akkor holnap ott találkozunk. Ha minden jól megy, akkor addigra már a miniszterelnök személyi titkára leszel. *(kacsint.)* Viszlát holnap barátom.

KÉRI

Viszlát, és ne hibázzatok. *(becsukja az ajtót.)*
(Kéri és Károlyi lemennek a színpadról, ami elsötétül. A színpad elejére kijön a rikkancs, csak ő van megvilágítva és kiabálni kezd. A színpadot ezalatt átrendezik az Astoria egy termévé.)

RIKKANCS

A Katonatanács elfoglalta a térparancsnokságot. Kibontakozott a forradalom, és a forradalmi katonaság és ifjúság egymás után szállta meg a legkisebb ellenállás nélkül a parancsnokságokat, a középületeket, a kaszárnyákat és a főpostát. Éjjel a főherceg kinevezte Károlyit miniszterelnöknek. A forradalom és a béke győzött. Mindenfelé a forradalom jelképét, a fehér őszirózsát osztogatják az asszonyok. Éljen az őszi rózsás forradalom. A háborút elvesztettük, de a forradalom győzött. Éljen Károlyi, éljen az őszi rózsás forradalom!

Kilencedik jelenet

A helyszín az Astoria hotel egy terme. Egyszerű berendezés, egy tábla van felállítva a fal mellett, hozzá kréta. Csernyák, hét katona, és Pogány

József van jelen. Mindenki dohányzik. A jelenet elején nyílik az ajtó, és Kéri lép be.

KÉRI

Jó napot kívánok mindannyiuknak magam, és a forradalmat győzelemre vezető Károlyi kormány nevében. Látom összegyűlt az elit kommandó. Mivel Csernyák Imrén, és Pogány József újságíró társamon kívül nem ismerek maguk közül senkit, javaslom, hogy kezdjük egy gyors névsorolvasással. Imre!

CSERNYÁK *(mikor a neveket olvassa, azok rámondják, hogy „jelen”)*

Rendben Kéri úr. A különítmény tagjai tehát. Dobó István szökött tengerész altiszt, Horváth-Sajnovics Sándor dezertált tengerész, Pogány József újságíró, Hüttner Sándor leszerelt főhadnagy, Sztanykovszky Tibor korábbi zászlós, Gertner Marcell vegyész mérnök (állítólagos főhadnagy), Kundacker József volt szakaszvezető, és Láng Lajos egykori zászlós. Valamint mi ketten.

KÉRI

Köszönöm. Üdvözlöm mindannyiukat, öröm látni, hogy ennyi önkéntes jelentkezett erre a komoly feladatra. Mint arról Csernyák volt százados úr bizonyára tájékoztatta magukat, a mai feladatunk az, hogy a gyűlölt reakciósokat tartalmazó kiiktatandók listájának éllovasát Tisza Istvánt likvidáljuk. A sikeres akcióért Linder Béla hadügyminiszter úr tízezer koronát ajánlott fel a végrehajtóknak. Három emberre van szükségem, akik ezt a feladatot elvállalják. Van jelentkező?

POGÁNY

Jómagam, Horváth-Sanovics Sándor, és Dobó István vállaljuk a megbízatást. Megbeszéltük magunk között és részt akarunk a dicsőségből. *(Csernyákra néz közben, aki elismerően és mosolyogva bólogat.)*

KÉRI

Nos, ez igen dicséretes Józsi. Örülök, hogy egy közeli barátomra bízhatom ezt a felettébb fontos feladatot. A többieket én osztom be. Ma délelőtt Gertner Marcell járt Tiszánál a Róheim-villában, és felmérte a terepet. A biztonsági készültség minimális, az alagsorban lévő csendőrkülönítmény motiválatlan és zavarodott, a ház telefonkapcsolatait már korábban felszámoltuk. Tiszán kívül más férfi nem tartózkodik a házban, a hölgyek nem je-

lentenek akadályt. Vázolom tehát a tervet *(a felállított táblára kezd rajzolni.)*

Miután befejeztem ezt az eligazítást, sötétedéskor indulunk az Astoria mögötti Magyar utcából. Két teherautó már várni fog ránk. A Károlyi palotát érintve megyünk el a Hermina út 35-be, ahol a Róheim-villa áll. Megállunk a Bethesda kórház előtt, mert ezt az útszakaszt nem lehet látni a világból.

Csernyák százados mindannyiuknak kioszt majd egyszerű közkatonai ruhákat, mert a fedőtörténetünk szerint egyszerű spontán népharag az, ami Tisza életét követeli. Tehát katonaruhákban indulunk a villa felé. Csernyák és én kint maradunk az utcán, és intézkedünk, hogy gyorsan el tudjuk hagyni a helyszínt. A többiek bemennek. *(rámutat mindig arra, akihez beszél.)* Kundacker és Láng megkerülik az épületet, és annak hátsó traktusánál bemennek az alagsorba, ahol lefegyverezik és elkergetik a Tisza védelmére kirendelt zavart csendőrkülönítményt. Hüttner a kerti úton marad és őrködik. A többiek bemennek a házba. Gertner megáll az előszobában, és esőköpenyt húz az arcába, hogy nehogy megismerjék, hogy már korábban is járt ott ma. Sztanykovszky az előszobából nyíló hall ajtajában áll meg csőre töltött Frommer pisztollyal, és fedezi a hallba belépő végrehajtó osztagot Pogányt, Horváth-Sanovicsot és Dobót, akik eljártsszák, hogy elégedetlen közkatonák, akik maguktól mentek oda. Fontos, hogy ez hihető legyen, mert később építeni szeretnénk a spontán népharag történetre. Megvárjátok amíg jelzek, hogy minden készen áll a menekülésre. Ezután rászégezitek a puskáitokat Tiszára és kivégzitek.

Visszafelé mindenki felzárkózik, majd fegyelmetlenül visszazállunk az útrakész teherautókra és visszajövünk ide. Ha minden jól megy, addigra Károlyi és kormánya megkapja a kinevezését, és már ők is itt lesznek. Linder Béla hadügyminiszter akkor kifizeti mindenkinek a jussát. Van kérdés?

CSERNYÁK

Ha nincs kérdés, akkor kezdjenek összekészülni, mindenki öltözzön fel az uniformisba, és utána a vendégeim egy italra a bárban. Egy óra múlva indulunk. Készüljenek fel.

KÉRI

A köztársaság büszke lesz magukra. Irány a jövő.
(*mindannyian szétszélednek, a színpad pedig át-
alakul a Róheim-villává.*)

Tizedik jelenet

*A helyszín a Róheim-villa. Tisza, Tiszáné és
Denise tartózkodnak ott.*

DENISE (*egy meddő vita közepén tart épp.*)

De Pista bácsi, értsd meg, Budapest most nem olyan, mint máskor. Ahogy jöttem a ház környékén több, nem éppen bizalomgerjesztő alak ödöngött, akiknek nyilvánvalóan a te és lakhelyed szemmel tartása a céljuk. Mindenhol ott virít az őszi rózsá! A forradalom jelképe. Emlékszel még a néhai Tiborcz gazda álmaira?

TISZA

Ugyan már kedvesem. Károlyiék minden erőlködése dacára, hogy valami forradalomparódia-félet csináljanak, csak pár száz galileista gyereket tüntetget itt-ott az utcákon. Egy kísérletük, hogy a királyi palotába bemenjenek, balul ütött ki reájuk nézve. Még hogy lánchídi csata. Néhány rendőr alaposan szétverte őket. Az őszi rózsá pedig szép virág, melyről Tiborcz József jut eszembe, nyugodjék békében. A ház körül csellengőket már én is észrevettem egyébként, de komolyan nem tartok tőlük. Szerintem legfeljebb arra kaptak utasítást, hogy jelentsék, ha eltávozom, vagy legrosszabb esetben arra, hogy megakadályozzanak a szabad mozgásban.

TISZÁNÉ

Hát nem érted István, amit mindenki mond neked? Ha a villában maradsz meg fognak ölni!

DENISE (*könyörögve*)

Pontosan. Legalább ide menj át a Beteshdakórházba, vagy az Erzsébet nőiskolába, vagy bármelyik ismerősödhöz. Oly sokan nyújtanak kezet, még ha Gesztre nem is akarsz visszavonulni. Értsd meg Pista bácsi, hogy halálos veszélyben vagy. Ne várd meg, amíg valami jóvátehetetlen történik.

TISZA (*könnyeden de elszántan*)

Nem megyek drága szívem, ha ötezerszer el nem mondtam már, akkor egyszer sem, hogy nem megyek. Nem akarok én senkire bajt hozni, hogyha csakugyan olyan veszélyben vagyok, az meg aztán igazán nem vallana rám, hogy hívatlanul beál-

lítsak valakinek a házába. Ha jönnek értem, hát jöjjenek.

Nekem nincs mitől félnem, a szemébe tudok nézni akárkinek. Tiszta a lelkiismeretem, nem tettem semmi olyat, ami ne lett volna hazafias kötelességem.

TISZÁNÉ

Értsd meg István, hogy itt már nincs helye az efféle mentalitásnak, mert akik az életünkre törnek sem fognak az etikettnek megfelelően viselkedni. Forradalom tört ki tegnap, és nem csak pár száz ember, hanem több ezren álltak mellé. Ezek között biztos, hogy van egy tucat olyan, aki személyesen a te életedet akarja a lelki békéjéért. Menjünk el innen, kérlek ne törődj semmivel, csak menekülj.

TISZA

Ugyan Ilonkám. Bár azt nem hiszem, hogy egy világrengető forradalom napjait éljük, mégis meggyőződésem, hogy a világtörténet fordulópontján vagyunk, és egy új korszak küszöbén állunk, mely teljesen más lesz, mint amiben mi leéltük az életünket. Most egyéneknek, ugyanúgy, mint társadalmi osztályoknak, népeknek, államoknak jövője függ attól, hogy helyesen értik-e meg az új korszak szavát. Ezen új korszak igazi jelgége az emberi méltóság és az emberi boldogság összes előfeltételeinek megszerzése az egész emberiség, a nagy tömegek számára. Azt hiszem, hogy én értem ezeket az új tendenciákat, s ha ez mégsem nyugtatna meg, egy osztag csendőrnek adtam az imént ebédet az alagsorunkban, bár nem vagyok meggyőződve róla, hogy mennyire motiváltak, mégis van fegyveres erőnk, s én is tudok lőni ezzel (*egy pisztolyt mutat.*)

(*Csengetnek. Olga bevezeti az elhúzható ajtó mögötti szalonba Vojnich urat.*)

VOJNICH

Jó napot István, hölgyeim. (*viszonozzák a köszönést*) Szörnyű, ami odakint van. Az imént összeverődtek ezek a csavargók az utcán, és belökték a kaput. Átkozódnak, káromkodnak, sokan részegek közülük. Menj el innen István, nem biztonságos ez a hely.

TISZA

Ne kezd te is Vojnich uram. Ott voltál, mikor elpáholtam Károlyit, tudod, hogy nem ijedek meg egykönnyen. Már reggel is volt itt egy civil eső-

köpenyes rangjelzés nélküli részeg katona az osztagával. Furán viselkedett, nézelődött itt összevissza, és zagyvaságokat hadovált. Mind egyformák ezek.

VOJNICH

Hát igen. Túl sokakat fertőzött meg ez a zsidó uszítás, amiatt van ez az egész.

TISZA

Na de Sándor. Ne beszélj te is számárságokat. Te is tudod, és szinte közhely, hogy minden antiszemitizmust határozottan és feltétlenül elítélek. Rendes körülmények között is veszélyesnek tartanék bárminő ilyen szétválasztó, agitáló mozzanatot belevinni a magyar társadalomba és a magyar nemzet közéletébe, a mai vészterhes időkben ezt kétszerte veszedelmesnek tartom, és még közeli barátaimtól sem tűröm el. Ez az egész általánosítás önmagában véve helytelen, és igazságtalan, hiszen egyének fölött a saját egyéni értékük szerint kell ítéletet mondani, nem vallásuk, vagy származásuk alapján.

VOJNICH *(szégyelli magát a kioktatás miatt)*

Ne haragudj István, csak olyan ideges vagyok. Ah, majdnem el is felejtettem. Ezt a szomszédod Balázs Béla nyugalmazott főispán bízta rám, hogy mindenképpen adjam oda neked. *(átnyújt egy levelet)*

TISZA

Köszönöm barátom. Ha nem haragszol, én is rád bíznék kettőt. Kérlek a legnagyobb óvatossággal juttasd el a címzettekhez. Mindent meg kell tenni a kialakuló Károlyi rezsim ellen. Te kimehetsz innen, úgy tűnik csak házam népe és jómagam számára tiltott a szabad mozgás. *(átadja neki a levelet.)* Olga, legyen szíves kísérje ki Vojnich urat.

VOJNICH

Rendben, elviszem. De kérlek menj el. A nemzetnek szüksége van rád. Vigyázz magadra. *(el.)*

DENISE *(időközben felbontja és elolvassa a levelet.)*

Na tessék. Azt írja: „*Kegyelmes Uram! Biztos forrásból értesültem róla, hogy excellenciád háza vagy élete, vagy mindkettő ellen a mai este merénylet vagy támadás fog történni. Kérem a szükséges intézkedéseket megtenni. Balázs Béla.*”

TISZA *(mosolyogva)*

A szükséges intézkedéseket majd megteszik – ott *(az égre mutat.)*

TISZÁNÉ

Legalább most ne légy ilyen fatalista István.

TISZA

De hát mi ebben a fatalizmus? Isten, ember és világ lényegét eszünkkel meg nem foghatjuk soha, ahhoz csak a hit fénye, az isteni tanítás vezet el, melynek valóságát lelkünk sejtelve, sóvárgása hirdeti bennünk, melynek igazsága mellett mindaz tanúskodik, mi a földi sárral keverten lelkünkben élő isteni szikrából ered.

RÓHEIMNÉ *(A karzatról jön le egy bőrdöndel. Nagyon fél.)*

Ha nem haragszanak én távozom. Nagyon félek. Folyamatosan itt randalíroznak a házamnál. Átme-
gyek egy rokonomhoz, amíg elül ez az egész. Olgát itt hagyom a szolgálatára. *(Tisza enerváltan bólint, a többiek is döbbentek.)* Remélem még találkozunk. Ég önökkel. *(el.)*

TISZÁNÉ

Nem tudom hibáztatni. Nekünk is el kéne mennünk István. A te életed értékes, kérlek ne dobd el magadtól. *(Denise komoran bólogat.)*

TISZA *(elmerengve)*

Hiába, furcsa bogár az ember. A legfurcsább pedig valamennyi között az, aki különbnek tartja magát a többinél. Pedig mindnyájan olyan végtelen piciny pió nok vagyunk a világ sorság intéző felsőbb hatalom kezében.

Tizenegyedik jelenet

A helyszín és a szereplők ugyanazok. Egy nagy csattanás hallatszik, majd hosszú és ideges csöngetés.

Olga kisiet ajtót nyitni, Denise pedig az ablakhoz szalad. Zaj hallatszik az alagsorból.

DENISE *(a függönyt gyorsan visszahúzza)*

Úristen! Tele van fegyveresekkel az udvar. Bújj el valahova Pista bácsi! Itt a vég!

OLGA *(halálra rémülten megy be a tolóajtó mögötti szalonba. Sír.)*

Kegyelmes uram, ugorjon ki az ablakon!

TISZA *(nyugodtan, felállva a fotelból.)*

Kik jöttek és mit akarnak?

OLGA *(sír, suttogva válaszol.)*

Nyolc katona jött. Halálra keresik kegyelmes uramat!

TISZA *(magához öleli a rettegő Olgát, és csendben mondja.)*

Köszönöm, hogy ilyen hűséges cselédem voltál, az Isten áldjon meg! *(elengedi)* Most menj fel az emeletre. Siess. *(maga elé, elszántan)* Nem ugrom, és nem bújok én sehová. Ahogy éltem, úgy fogok meghalni.

(Kezébe veszi a revolverét, és szilárd léptekkel a tolóajtóhoz megy, majd a revolvert előrszegezve határozott mozdulattal széthúzza a tolóajtót. A hallban a három gyilkos már ott áll előre szegezett puskával, mögöttük hátrébb a negyedik az ajtóban. Mind dohányoznak. A középső beszél, a többi csak bólogat és néha fenyegetőzik. Tisza megáll az ajtóban, két oldalán az elszánt Denise és Tiszáné.)

Rövid csend áll be, egymást méregetik.)

TISZA *(eltökélten)*

Mit akarnak?

POGÁNY *(megvetően)*

Maga Tisza István?

TISZA

Én vagyok, és maga ki?

POGÁNY *(miközben beszél egy kis cetlit húz elő a zsebéből, és arról puskázza a szöveget.)*

Pogány József vagyok, ő, egy azok közül a milliók közül, akik, ő, négy évig a lövészárkokban rohadtak maga miatt. Ő, Maga az oka a háborúnak, a vérontásnak, az áldozatoknak. Maga egy parazita a köztársaság testén, amit el kell távolítani.

TISZA *(csendes nyugalommal)*

Én éppúgy sajnálom, mint önök, ezt a borzasztó katasztrófát, ami az országra szakadt, de ha jobban volnának informálva, nem vádolnának engem. Ne engedjenek a buta propagandának. Amit tettem, azt a hazámért tettem, s a magyar nemzet az, amiért a golyóig is hajlandó vagyok elmenni, hogyha megvédehetem a magukfajtatól.

POGÁNY *(összezavarodva, idegesen, agresszíven)*

Ő, maga a háború okozója, ezért bűnhődnie kell. Mi az ott a kezében??

TISZA *(nyugodtan)*

Az enyémben revolver, a tietekben puska.

POGÁNY *(őrjöng, pattogó, parancsoló hangon beszél.)*

Azonnal tegye le!

(Tisza a mellette álló két fegyvertelen nőre néz, majd rövid gondolkodás után lassan a csepp alakú asztalra teszi a revolverét. Tudja, hogy csak így mentheti meg legalább őket. A három puskacső továbbra is rászegeződik.)

POGÁNY *(mézes-mázos hangon Tiszánéhoz fordul)*

A kegyelmes asszonyhoz van szerencsém?

TISZÁNÉ *(remegő hangon)*

Igen, én vagyok.

POGÁNY

Megkérném a hölgyeket, hogy álljanak arrébb. Önök nem bűnösök, de ez az ember, ő *(megint előhúzza a cetlit.)*, az oka a háborúnak, a vérontásnak, az áldozatoknak. Maga egy parazita a köztársaság testén, amit el kell távolítani.

DENISE *(elszántan)*

Nem megyünk sehová!

(Pogány és az egyik társa odamennek hozzájuk és szitkozódva próbálják elrángítani őket. Pogány közben fogdosni kezdi Denise-t, és undorító dolgokat mond neki. Denise felpofozza, Tisza pedig ellöki Pogányt, akinek felreped a szája. A másik katona puskatussal, szitkozódva próbálja eltávolítani a nőket, de nem megy. Visszarendeződnek a gyilkosok.)

POGÁNY

Hát jól van. *(hátra szól a negyediknek)* Megvan már az összeköttetés? *(a katona válaszol, hogy „megvan végig”)* Kegyelmes úr, ütött az utolsó óra. *(a hallban lévő óra ekkor valóban üt, 6 órát.)*

(A gyilkosok megint előrelépnek, hogy taszigálják a nőket, de Tisza előreugrik, hogy megragadja Pogány puskáját, amivel Denise felé tart. Sortűz dördül el, nagy füst keletkezik, Denise és Tiszáné síkítanak, Tisza a padlóra zuhan, Pogány még a földön is belelő, ahogy a többiek is vaktában tüzelnek. Denise megsebesül, vérzik az arca, Tiszáné elájul. A gyilkosok elmenekülnek a füstben. Mikor oszlani kezd a füst Denise odakúszik Tiszához, akinek haslövése van.)

DENISE *(önkívületben, sírva)*

Pista bácsi! Pista bácsi hallasz engem?!

TISZA *(elhaló hangon)*

Ennek így kellett történnie. *(kileheli lelkét.)*

(Denise zokogva ráborul. Füst borítja el a színpadot. Felcsendül a dal)

A.B.F.R.A.

A túlvilágra visz a csónak, vár az Isten mosolya,
Nagy tetteid mementója e gyászos földön itt maradt.
Nyugodj békén, Tisza István, nemzetünknek nagy fia,
A boldog feltámadásnak szilárd reménye alatt.

Elmentél, s veled a korszak, miben rend volt, s oltalom;
S veled, minket magyarokat a huszadik század meghaladt.
Istenünkhöz szól e dallam, ki mellett állsz jobb oldalon,
A boldog feltámadásnak szilárd reménye alatt.

Magad voltál a sokat megélt, ezeréves Magyarország,
Mely szíveddel együtt, több kis részre széthasadt.
Bízva bízzál édes hazánk, akármily is ma a formánk,
A boldog feltámadásnak szilárd reménye alatt.

Tizenkettedik jelenet

Eloszlik a füst a dal végére, Denise a vérfolt mellett zokog 1919. március 21-én éjszaka, Olga vállára borulva, aki szintén sír. A többiek megrendülve állnak körülötte. Lehár nincs a szobában. Kintről éles zajok hallatszanak.

MOLNÁR *(megindulva)*

Nehéz ezek után megszólalni. Borzalom, ami ezzel a szegény emberrel, ezzel a nagy államférfivel történt. *(felkapja a fejét.)* Mik ezek a zajok? *(mindenki hallgatózni kezd, még Denise is elcsendesül.)*

NÁBOB

Ugye nem az, amire gondolok? Gyorsan! Pakoljanak össze mindent, mert nem sokára... *(nem tudja befejezni a mondatot, mert a Lenin fiúk, élükön Pogánnyal, berúgják az ajtót. Denise és Olga felsikítnak, mindenki lemerevedik. Olga Molnárhoz bújjik. Pogány maga mögött két fegyveressel beszél. Dohányzik.)*

POGÁNY *(gúnyosan)*

Szép jó estét kívánok. Lám-lám, milyen fura az élet, hogy ilyen hamar újra találkozunk *(Deniset méregeti.)*

DENISE *(sírva de idegesen)*

Takarodjon innen maga szörnyeteg! Hát magának semmi sem szent! Undorodom magától.

RÓHEIMNÉ

Nyomatékosan kérem uram, hogy távozzon a házamból.

POGÁNY *(fel alá kezd járkalni a lemerevedett jelenlevők között.)*

Szép kis gyülekezet, mondhatom. Fél éve sem volt másképp. Csakhogy most már népbiztosként én parancsolok, s nem holmi burzsoá hulladékok mondják meg mit tegyek és mondjak. Úgy értesültem, hogy itt valamiféle reakciós gyűlés van. Valami szeánsz, annak a szerencsétlen Tiszának az emlékére, aki csak azt kapta, amit megérdemelt a sok szenvedésért. *(elgondolkodva)* Mondjuk Károlyi se jobb.

Lehet, hogy őt is megölöm. *(nevet.)* Mik ezek a papírok itt?

MOLNÁR *(idegesen)*

Ahhoz magának semmi köze! Azonnal tegye le a munkámat, és a kottákhoz se nyúljon!

POGÁNY

Fogalmam sincs, hogy ki maga, de én pontosan azt csinállok, amit csak akarok. Mert én vagyok a

hatalom. *(köp egyet, majd hátraszól)* Felgyújtani ezt az egész kócerájt!

(A Lenin-fiúk elkezdik bedeszézni a kijáratokat, és benzinnel locsolni a házat. Denise a Nábobhoz szalad.)

DENISE

Miért kell az ideológiáknak mindent tönkretennie, ami régen szép volt és jó?! Miért kell lerombolni azt, ami a századok alatt organikusan alakult ki?! Pista bácsinak igaza volt, ez már egy másik világ, mint amit mi ismertünk. Undorodom magától. Amióta csak elkezdődött, maga féle söpredéket és gonosztságot hány magából ez az új század, a huszadik. Mit akar tőlünk? Mi nem csináltunk semmit.

POGÁNY

Semmit?! És ha szabad megkérdeznem ez itt mi? *(felemel egy oldalt a darabból)*. Nekem eléggé reakciós propaganda anyagnak tűnik, amiért az itt és most általam vezetett statáriális bíróság ezennel golyó általi halált ró ki mindannyiukra. *(színpadiasan)* Fellebbezésnek helye nincs!

(A nők sírni kezdenek. Hirtelen a karzatról Lehár fejbe dobja Pogányt a gitárral, aki ettől megzavarodik. Molnár gyorsan behúz neki egyet, amitől elfekszik. Lehár lerohan a lépcsőn. A Leninfiúk közben lángba borítják az egész villát. Fegyverdörgés hallatszik és a Lenin-fiúk elmenekülnek. Belép Horthy.)

HORTHY *(lélekszakadva)*

Gyerünk, el innen, itt nem biztonságos. Néhány megbízható emberrel eljöttem ide, mielőtt vidékre indultunk. *(Pogányra néz.)* Gondoltam, hogy ez a senkiházi ide fogja tolni az ocsmány pofáját. Igyekezzetek. Mindjárt omlani kezd a ház.

LEHÁR

De mi lesz a művünkkel? Olyan tökéletes lett! *(próbálja összegyűjteni a szanaszét heverő papírokat Molnárral együtt.)*

NÁBOB *(próbálja elrángatni őket, kezében Denisevel. Róheimné már kiment.)*

Erre nincs időnk. Az életünk fontosabb, mint ez az ügy, vagy ez a darab. Tisza és Ady is azt akarná, hogy menjünk. Siessetek.

MOLNÁR

Ez életem fő műve, kérlek ne. *(meglátja, hogy Olga elájul)* Olga!

(Odarohan Olgához a karjába veszi. Olga kinyitja a szemét, megcsókolják egymást, és Molnár vele együtt kimegy az égő házból. Lehár még mindig a kottákkal foglalkozik, a Nábob és Denise kimennek. Pogány ébredezni kezd.)

POGÁNY *(a fejét fogja, és megy Lehár felé, már minden ég.)*

Te megátalkodott. Azt hiszed a forradalom útjába állhatsz. *(rászegezi a fegyverét.)* Hát, akkor hogy stílszerű legyek, ütött az utolsó óra kegyelmes úr! *(már épp lőne, mikor Horthy puskatussal leüti, és elkezdí Lehárt kifelé vonszolni.)*

HORTHY

Gyere már Ferenc, hagyd azt. Mindennek vége. Ideológiák ellen nem küzdhetsz tollal! Ez szélmalom harc!

(Horthy kimegy és Lehárt is vonszolja kifelé. Lehár kitépi magát és megáll az ajtóban kezében egy utolsó papírral, amit, miközben elmondja a végzót repülőként bereptet a tűzbe, amiből Pogány már nem tud kimenekülni.)

LEHÁR

Az igazság kimondása sohasem szélmalom harc. Legfeljebb Tisza-virág!

(Kimegy Lehár is, Pogányra pedig rázúdulnak a lapok, és befedik tűzzel, amiben elég, mintha isteni igazságszolgáltatás lenne. A lemenő függöny szimbolizálja a ráomló égő házat. A szereplők kijönnek a függöny elé, és eléneklik a Himnusz.)

Függöny. A darab vége.

A SZÍNDARAB TÖRTÉNELMI HÚSÉGE ÉRDEKÉBE HASZNÁLT SZAKIRODALOM

Vermes Gábor: Tisza István (Osiris, 2001);

Östör József: Tisza István Saját Szavaiban (Auktor, 2006);

Csere Péter: Gróf Tisza István meggyilkolása (Unicus, 2013);

Károlyi Mihály: Önéletrajz: Hit illúziók nélkül (Európa, 2013),

Parlamenti Almanachok,

valamint Ady Endre *Rohanunk a forradalomba*, illetve *Magyar jakobinus dala*, című versei.